

говорів. У центрі переговорів були територіальні й фінансові питання, а також умови елекції (обрання) російського царя польським королем. Згідно з укладеним перемир'ям Польща і Росія мали припинити між собою війну і приступити до спільної боротьби зі Швецією і Бранденбургом (у випадку, якщо правитель останнього – Фрідріх Вільгельм не розірве союзу з Карлом X Густавом). Примирення базувалося на попередній домовленості сторін щодо елекції російського царя на польський престол, згоду на яку мав дати найближчий сейм Речі Посполитої. Передумовою вступу Олексія Михайловича до правління польським королівством після смерті Яна II Казимира Ваза мало стати прийняття ним *роста conventa*, гарантування всіх прав і привілеїв католикам Речі Посполитої, а також реалізація владних повноважень у державі особисто, а не через намісника. Протягом першого року після елекції цар мав скликати спеціальну комісію для врегулювання українських справ. Причому польська шляхта отримувала право повернутися до своїх українських маєтків відразу після ратифікації угоди.

Перемир'я дало змогу Польщі деякий час протистояти Швеції. Водночас передбачена договором можливість здобуття царем польської корони спричинила погіршення стосунків Речі Посполитої з Австрією та папською курією. Відповіддю Швеції і Бранденбургу на В.п. стало утворення спільно з Трансільванією (історична область на півночі Румунії) Раднотської коаліції, спрямованої на поділ земель Речі Посполитої.

Для Російської держави В.п. не дало бажаних результатів, оскільки не були закріплені її здобутки на території Великого князівства Литовського і Корони Польської. Перемир'я призвело до міжнародної ізоляції Російської держави і серйозно ускладнило її стосунки з Гетьманщиною. Уряд Б.Хмельницького не визнав умов В.п. і приєднався до Раднотської коаліції.

Літ.: Gawlik M. *Projekt unii rosyjskopolskiej w drugiej połowie XVII wieku.* // *Kwartalnik Historyczny* (Lwów), 1909, р. 23. з. 1/2; Kubala L. *Wojna moskowska* // *Szkice historyczne*, 1910, set. 3; Wójcik Z. *Polska a Rosja wobec wspólnego niebezpieczeństwa szwedzkiego w okresie wojny północnej 1655–1660.* В кн.: *Polska w okresie drugiej wojny północnej.* – Warszawa, 1957, т.1; Горобець В.М. Від союзу до інкорпорації: українсько-російські відносини другої половини XVII – першої чверті XVIII ст. – К., 1995; Грушевський М.С. *Історія України-Руси.* – К., 1997, т.9, ч.2; Смолій В.А., Степанков В.С. *Богдан Хмельницький: Соціально-політичний портрет.* – К., 1997; Яковлева Т. *Гетьманщина в другій половині 50-х років XVII століття. Причини і початок Руїни.* – К., 1998.

В.М.Горобець.

ВІЛЬШАНСЬКА УГОДА 1617 – угода, укладена 28 жовтня між українським козацтвом та польським урядом в урочищі Суха Вільшанка поблизу м. Таращі на Київщині. Зацікавленість польської сторони в досягненні

домовленостей була спричинена зростанням чисельності та військового впливу козацтва, здатного своїми морськими походами спровокувати загострення відносин між Туреччиною, Кримським ханством та Польщею. За королівським універсалом для переговорів з козаками була створена спеціальна комісія на чолі з воєводою руським і старостою чигиринським Я. Даниловичем, князями Я. Острозьким та Ю. Збарзьким. Їй підпорядковувалося кілька полків. Після укладення коронним гетьманом С. Жолкевським мирної угоди з турками та повернення гетьманської влади П. Сагайдачному було узгоджено текст В.у. Вона передбачала обрання козаками кошового отамана та затвердження його кандидатури польським урядом. Ліміт чисельності козацького реєстру не визначався (хоча польська сторона наполягала на його обмеженні 1 тис. чол.) та з нього мали бути виключені міщани, збігли селяни, що пристали до лав козацтва протягом останніх років. Козакам заборонялося виходити за межі відведених їм земель та нападати на турецькі й татарські території.

Літ.: Pisma St. Żółkiewskiego. – Lwów, 1861; Грушевський М. Історія України-Руси. – К., 1995, т.7.

О.А. Іваненко.

ВІРМЕНІЯ, РЕСПУБЛІКА ВІРМЕНІЯ (Hayastan) – держава, розташована у північно-східній частині Вірменського нагір'я Кавказу. Територіально межує на півночі – з Грузією, на сході – з Азербайджаном, на заході – з Туреччиною, на півдні – з Іраном. Столиця – Єреван. Форма правління – змішана (однопалатний парламент, Президент). Адміністративно-територіальний поділ – марзи (губернії), міські і сільські громади. Площа – 29,8 тис. км². Населення – 3 млн. осіб (2007), в переважній більшості, вірмени (самоназва – хай) – 89 %, решта – азербайджанці, росіяни, курди, українці та ін. Державна мова – вірменська. Основна релігія – християнство православного обряду. Грошова одиниця – драм.

Територія В. була заселена з часів палеоліту. У 2 пол. 2 тис. до н. е. набуває розвитку культура бронзи високогірних районів. Від 13 ст. до н. е. для боротьби з експансією Ассирії місцеві племена починають об'єднуватися у союзи (Уруатрі, Наїрі, Дайані та ін.). У 9 ст. до н. е. на їх основі виникло перше державне утворення – Урарту зі столицею у місті Тушпа. Культура Урарту була однією з найбільш розвинутих на Кавказі, мала власну писемність (на основі ассирійського клинопису). На поч. 6 ст. до н. е. держава Урарту занепадала з причини внутрішніх протиріч та натиску скіфів. Від останньої чверті 6 ст. до н. е. вірменські території належать державі Ахеменідів. Саме у відомому Бехистунському написі Дарія I (еламський та персидський тексти) вперше згадується країна з назвою «Вірменія». Після поразки Ахеменідів, у баталії з військом Александра Македонського під Гавгамелами 331 до н. е., вірменські сатрапи Ерванд III і Мітраустес